

Załącznik do Uchwały Nr XLVIII/276/2013
Rady Miasta Dęblin z dnia 22 sierpnia 2013 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI NA LATA 2013-2016
DLA MIASTA DĘBLIN**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ	6
4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW	8
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	10
6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	33
7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT	42
8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	44
9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	47
10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	48
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	49
12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA DĘBLIN	61
13. WYKAZ OBIEKTÓW GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	62

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA DĘBLIN

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Miasta Dęblin na lata 2013 – 2016” jest ukierunkowanie polityki Samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Miasta, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami)

- *art. 7 ust. 1 pkt 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 1) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)

- *art. 4*

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowania przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”

- *art. 5*

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

- *art. 18 i art. 19*

zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami.

- *art. 20*

studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 22 ust. 4*

„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”

- *art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust 2*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 33 ust. 1 i ust 2.*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 71 ust. 1 i ust. 2.*

zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu

- *art. 81*

Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

- *art. 87*

Artykuł ten stanowi, że:

- 1) wójt (burmistrz, prezydent) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
- 2) gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 3) gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- 4) z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy (miasta).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,

- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z późn. zm.),
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym

rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2012 w całym kraju znajdowały się 52 obiekty uznane za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić

rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera opis Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet I dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,

- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Dokument jest zgodny z założeniami krajowego Programu, a w jego treści określono następujące cele strategiczne i operacyjne.

Cele strategiczne:

- Stworzenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego,
- Ochrona zabytków i rewitalizacja starej zabudowy,
- Zapobieganie rozproszeniu osadnictwa,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz tradycyjnych form gospodarowania na obszarach wiejskich,
- Edukacja powszechna w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny.

Cele operacyjne:

- Zintegrowana ochrona dziedzictwa - realizowany poprzez:
 1. Wzmocnienie rozbudowy istniejącego systemu parków krajobrazowych oraz zwiększenie w ich obszarze roli obiektów zabytkowych,
 2. Opracowanie wojewódzkiego planu zintegrowanej ochrony obiektów kulturowych, obszarów przyrodniczych i miejsc cennych krajobrazowo,
 3. Wypracowanie metod współdziałania służb ochrony zabytków z burmistrzami i wójtami miast i gmin; organizowanie cyklicznych spotkań służb ochrony zabytków z władzami

gmin mających na celu przybliżenie problematyki konserwatorskiej władzom samorządowym.

- Parki kulturowe – realizowany poprzez:
 1. Opracowanie systemu obszarów historyczno – kulturowych w Województwie Lubelskim uwzględniających specyfikę uwarunkowań historycznych, krajobrazowych i przyrodniczych,
 2. Opracowanie programu tworzenia parków kulturowych w Województwie Lubelskim – identyfikacja zagrożeń, wskazanie priorytetów,
 3. Opracowywanie kompleksowych studiów konserwatorskich dla parków kulturowych,
 4. Realizacja parków kulturowych.

- Układy urbanistyczne i ruralistyczne – realizowany poprzez:
 1. Opracowanie karty informacyjnej dla gmin, w którą wprowadzono by dane o zabytkach i krajobrazie kulturowym miejscowości,
 2. Rewitalizacja centrów małych miast, powiązanie z programem operacyjnym dla Województwa Lubelskiego,
 3. Promocja powstawania studiów historyczno – urbanistycznych i konserwatorskich dla miast, gmin i poszczególnych miejscowości w gminach,
 4. Stworzenie mapy „zadaniowej” obszarów, dla których niezbędne są szczegółowe.

- Zabytki nieruchome – realizowany poprzez:
 1. Aktualizacja inwentaryzacji zabytków nieruchomych,
 2. Utworzenie ewidencji w systemie cyfrowym,
 3. Monitoring stanu i sposobów wykorzystania,
 4. Opracowanie szczegółowych wytycznych dla powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami,
 5. Wprowadzenie komputeryzacji gminnych stanowisk odpowiedzialnych za prowadzenie ewidencji zabytków,
 6. Wieloletni plan partycypacji samorządów w remontach obiektów nieruchomych, stanowiących element szlaków turystycznych, parków kulturowych i krajobrazowych lub pozostających we władaniu samorządów,

7. Budowanie systemów zabezpieczeń antywłamaniowych i przeciwpożarowych w najcenniejszych obiektach zabytkowych,
 8. Dofinansowanie prac ratowniczych i interwencyjnych w wypadkach losowych,
 9. Wprowadzenie systemu monitoringu stanu i sposobu użytkowania zabytków.
- Zabytki ruchome – realizowany poprzez:
 1. Aktualizacja inwentaryzacji zabytków ruchomych,
 2. Utworzenie ewidencji w systemie cyfrowym,
 3. Monitoring stanu i sposobów wykorzystania,
 4. Opracowanie programu planowej konserwacji zabytków ruchomych, połączonych z odnawianiem zabytków nieruchomości,
 5. Planowa konserwacja zabytków ruchomych, zgodna z przyjętym wieloletnim programem działania,
 6. Finansowanie prac interwencyjnych w przypadku obiektów, które uległy katastrofie.
 - Ochrona zabytków o szczególnej wartości – realizowany poprzez:
 1. Zgłoszenie propozycji uzupełnienia listy obiektów chronionych jako Pomniki Historii zgodnie z zestawieniem zawartym w WPOZ,
 2. Zgłoszenie propozycji uzupełnienia listy obiektów wpisanych na Listę UNESCO oraz na listę wstępną,
 3. Zgłoszenie propozycji do listy obiektów, które powinny być wpisane do „Międzynarodowego Rejestru Dóbr Kulturalnych Objętych Ochroną Specjalną” na wypadek konfliktu zbrojnego,
 4. Zachowanie i ochrona niematerialnych wartości kulturowych, stanowiących o tożsamości regionu.
 - Wykorzystanie zasobów kulturowych – realizowany poprzez:
 1. Utrzymanie istniejących i kreowanie nowych szlaków edukacyjno – turystycznych po zasobach dziedzictwa kulturowego województwa lubelskiego. Przebiegi większości szlaków powinny być w przyszłości zweryfikowane czy starannie zdefiniowane pod względem merytorycznym oraz powiązań komunikacyjnych,
 2. Wsparcie finansowe działalności towarzystw społecznych i osób społecznie zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego swojej miejscowości,

3. Promocja skansenów. Organizowanie spotkań, sesji naukowych. Skanseny in situ – zwiększenie ich liczby i poddanie nadzorowi placówek muzealnych. Rozbudowa istniejących muzeów skansenowskich. Wzmocnienie ich funkcji edukacyjnej,
 4. Popularyzacja zasobów kulturowych województwa,
 5. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
 6. Plan działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
 7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
 8. Wykorzystanie zasobów kulturowych w promocji regionu i intensyfikacji jego rozwoju (szczególnie obszarów wiejskich i małomiasteczkowych np. powiązania z ochroną środowiska, inwestycje w otoczeniu rolnictwa, ochrona tradycyjnych form gospodarowania, tożsamość jako element „marketingu” regionalnego etc.).
- Dokumentacja – realizowany poprzez:
 1. Zorganizowanie w skali województwa systemu i służb (również na poziomie jednostek samorządu terytorialnego) dla monitorowania stanu dziedzictwa, a zwłaszcza obiektów zabytkowych przed i po pracach adaptacyjnych, remontowych i konserwatorskich,
 2. Monitorowanie funkcji obiektów i wpływu użytkowania na ich stan.
 3. Monitorowanie stopnia zabezpieczenia obiektów zabytkowych przed pożarami, kradzieżami, katastrofami i klęskami żywiołowymi – kontynuacja zadań w już zorganizowanym i skutecznie funkcjonującym systemie,
 4. Monitorowanie skuteczności funkcjonowania innych form ochrony dziedzictwa kulturowego,

W ramach poszczególnych celów do realizacji przyjęto następujące działania:

- Rewaloryzacje i rewitalizacje układów urbanistycznych i ruralistycznych na obszarze województwa lubelskiego (skuteczna ochrona miast historycznych, poza ustawowymi działaniami administracyjnymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, wymaga współdziałania wielu organizacji, w tym samorządowych),
- Ochronę obiektów zabytkowych o wyjątkowej wartości (ochrona poprzez wpis na Światową Listę Ochrony Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego lub uznaniem za Pomnik Historii),

- Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów obiektów charakterystycznych dla województwa lubelskiego oraz elementów kultury ludowej. Ochrona będzie dotyczyć m.in. zabytków budownictwa drewnianego, obiektów i obszarów powojennych, zespołów rezydencjonalnych, budownictwa przemysłowego, cmentarzy, kultury oraz tradycji ludowej, a także zabytków będących w posiadaniu samorządu terytorialnego województwa lubelskiego (m.in. prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i remontowych czy popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku),
- Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie województwa lubelskiego,
- Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami ruchomymi, która dotyczy zasobów muzeów oraz zabytków ruchomych spoza zbiorów muzealnych,
- Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego – rozwój turystyki, działania edukacyjne, promocyjne itp. – m.in. wydawanie i dofinansowanie publikacji poświęconych zabytkom Lubelszczyzny, tworzenie i wspieranie inicjatyw kulturalnych, a także adaptacja i rewaloryzacja obiektów zabytkowych,
- Formę realizacji celów i zadań w świetle art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2006-2020

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020 jest dokumentem strategicznym o charakterze długofalowym, wyznaczającym cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego do roku 2020. Dokument określa priorytety, według których będzie rozwijać się województwo. Realizacja priorytetów nastąpi za pomocą poszczególnych celów, spośród których największe znaczenie dla ochrony dziedzictwa kulturowego mają priorytety 2 oraz 3 i zawarte w nich cele:

Cel 2.5 Wzmocnienie i wykorzystanie kapitału kulturowego i społecznego w regionie.

Do kierunków działań celu zaliczono m.in.:

- kształtowanie postaw obywatelskich oraz rozwój różnych form społeczeństwa obywatelskiego (w tym: edukacja i promowanie korzystnych postaw społecznych, pobudzanie aktywności społeczności lokalnych, kształtowanie tożsamości regionalnej i lokalnej);
- wsparcie rozwoju sektora usług kultury (w tym: wzmacnianie instytucji kultury, tworzenie atrakcyjnej i kompleksowej oferty organizacji kulturalnych);
- upowszechnianie kultury oraz wzrost uczestnictwa społeczeństwa w szeroko pojętym życiu kulturalnym (w tym: rozwój infrastruktury służącej upowszechnianiu dóbr kultury, promocja czytelnictwa, rozwój, poprawa jakości i dostępności szkolnictwa artystycznego).

Cel 3.2 Zachowanie i wzmocnienie różnorodności przyrodniczej, krajobrazowej i kulturowej.

Strategia określa, że dziedzictwo kulturowe jest zagrożone szczególnie przez degradację techniczną obiektów zabytkowych i zanikanie krajobrazu harmonijnego, brak powszechnej świadomości mieszkańców co do wartości istniejącego dziedzictwa historycznego oraz słabe rozpoznanie zasobów kulturowych na poziomie lokalnym.

Realizacja przyjętego celu ma przyczynić się do zachowania cennych zabytków architektury i budownictwa, rozwoju bazy materialnej instytucji kulturotwórczych, utrzymania ciągłości tradycji i tożsamości mieszkańców poprzez identyfikację z miejscem zamieszkania, zmniejszenia dysproporcji w dostępności do usług kultury ludności w zależności od miejsca zamieszkania.

Kierunki działań celu:

- wzbogacanie zasobów środowiska i wdrożenie zrównoważonej gospodarki zasobami naturalnymi, w tym zachowanie walorów krajobrazowych obszarów wiejskich (zachowanie zróżnicowanych form rolnictwa i pejzażu wiejskiego, rewaloryzacja układów urbanistycznych, poprawa ładu przestrzennego jednostek osadniczych);
- ochrona kulturowa regionu, wzbogacenie różnorodności krajobrazowej i kulturowej (w tym: rewaloryzacja wartościowych obiektów, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych, tworzenie parków kulturowych, turystycznych szlaków kultury regionalnej, poprawa bazy lokalowej i funkcjonowania placówek kultury).

Cel 3.3 Rozwój ośrodków miejskich oraz funkcji metropolitalnych Lublina.

W miastach województwa obserwuje się negatywne zjawiska, takie jak m.in. degradacja bądź zły stan zachowania przestrzeni zabytkowej.

Kierunki działań celu:

- rozwój większych i średnich miast województwa, wzmocnienie ich potencjału społeczno-ekonomicznego i turystycznego (w tym: wsparcie infrastruktury technicznej wspomagającej turystykę, usługi publiczne i rynkowe, zwiększenie sieci usług kultury, poprawa warunków życia mieszkańców poprzez modernizację infrastruktury społecznej i komunalnej);
- rewitalizacja miast i zdegradowanych obszarów zurbanizowanych (w tym: rewitalizacja zabytkowej tkanki miejskiej);
- rozwój układu ulicznego i infrastruktury technicznej miast (w tym: infrastruktura rekreacyjna – ścieżki rowerowe i spacerowe);
- racjonalna gospodarka przestrzenią powiązana z efektywną polityką urbanistyczno – architektoniczną (w tym: poprawa skuteczności i znaczenia planowania przestrzennego dla rozwoju obszarów miejskich, wspieranie racjonalnej urbanizacji, poprawa estetyki i wizerunku miast).

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Plan wskazuje cele strategiczne zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego.

Są to:

- poprawa jakości środowiska kulturowego poprzez ochronę wartości regionalnych,
- rewaloryzacja zasobów zabytkowych,
- kształtowanie rozwoju w ciągłości (kontynuacji) historycznej i kulturowej,
- porządkowanie struktury przestrzennej celem optymalizacji intensywności zabudowy i poprawy estetyki krajobrazu województwa.

Trzy główne cele zagospodarowania przestrzennego w województwie lubelskim:

Cel 1 – Efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania, na które składa się m.in. ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego o najwyższych wartościach.

Cel 2 – Tworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju województwa i podnoszenie poziomu i jakości życia mieszkańców przez m.in. poprawę walorów estetycznych struktur przestrzennych i krajobrazu.

Cel 3 – Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i konkurencyjności obszaru województwa, a przede wszystkim m.in. zwiększenie atrakcyjności województwa z punktu widzenia walorów środowiska i kontaktów z bliższym i dalszym otoczeniem.

W sferze zagospodarowania przestrzennego - środowisko kulturowe sformułowano następujące cele:

Cel główny: Ochrona i pomnażanie dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju społecznego i gospodarczego.

Cele operacyjne:

- umacnianie publicznego charakteru zadań samorządów w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie zapewnienie systemowych warunków ich finansowania;
- tworzenie warunków ochrony i promowania dziedzictwa kulturowego regionu jako miejsca spotkań trzech różnych kultur: łacińskiej, prawosławnej i żydowskiej;
- tworzenie warunków powszechnej dostępności dóbr kultury niezależnie od środowiska społecznego i miejsca zamieszkania.

W sferze zagospodarowania przestrzennego – środowisko przyrodnicze sformułowano następujące cele:

Cel główny: Kształtowanie struktur przestrzennych powstrzymujących dewaloryzację środowiska i umożliwiającą aktywną ochronę jego wartości w warunkach gospodarczego wykorzystania.

Cele operacyjne:

- dostosowanie zagospodarowania przestrzennego do cech naturalnych, predyspozycji, walorów i odporności środowiska na antropopresję – harmonizacja zagospodarowania przestrzennego z układem przyrodniczym;
- zachowanie i pomnażanie dziedzictwa przyrodniczego i walorów krajobrazowych.

W sferze zagospodarowania przestrzennego – sieć osadnicza sformułowano następujące cele:

Cel główny: Tworzenie warunków racjonalnej i ekonomicznie efektywnej urbanizacji województwa.

Cele operacyjne:

- wspomaganie rozwoju sieci miast i innych ośrodków generujących aktywizację społeczno-gospodarczą;
- wdrażanie wzorów wielofunkcyjnego modelu obszarów wiejskich.

W sferze zagospodarowania przestrzennego – infrastruktura społeczno – gospodarcza sformułowano następujące cele:

Cel główny: Kształtowanie optymalnego przestrzennie, funkcjonalnie i ekonomicznie modelu wyposażenia regionu w obiekty i urządzenia infrastruktury społeczno-gospodarczej, służącej wzmocnieniu jego atrakcyjności rozwojowej, konkurencyjności i jakości życia mieszkańców.

Cel operacyjny:

- rozwój bazy turystycznej i rekreacyjnej w warunkach ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych.

Naczelną zasadą zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego określono wpisanie dziedzictwa kulturowego w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz, co dotyczy zarówno zespołów, jak i poszczególnych obiektów zabytkowych.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego ustalono również zasady gospodarowania przestrzenią do których zaliczono m.in.: szczególną ochronę i oszczędne wykorzystanie przestrzeni niezurbanizowanej, stanowiącej trudno odnawialny zasób przestrzeni regionu, ze szczególnym uwzględnieniem m.in. krajobrazów wiejskich o zachowanej tożsamości kulturowej.

Wiodące działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego regionu lubelskiego obejmują takie dziedziny, jak:

- ochrona miast historycznych (ochrona, konserwacja, rewaloryzacja i rewitalizacja historycznej substancji i struktury zabytkowej oraz kreowanie wizerunku zespołu zabytkowego jako żywego elementu współczesnego i rozwijającego się miasta);
- rewaloryzacja krajobrazów (najcenniejszych założeń kompozycyjnych i krajobrazowych);
- zabytki sakralne;
- obszary archeologiczne;
- ochrona krajobrazu kulturowego;
- działania proturystyczne – zagospodarowanie obiektów historycznych i zasobów kulturowych dla potrzeb turystyki.

Główne kierunki i priorytety działań w zakresie ochrony obiektów dziedzictwa kulturowego w województwie:

- prowadzenie ochrony konserwatorskiej poprzez konserwację będącą działaniem zmierzającym do permanentnego utrzymania zabytków w stanie gwarantującym zachowanie ich wartości, rewaloryzacje i adaptacje do nowych funkcji oraz „kontynuacje” czyli tworzenie współczesnego otoczenia zabytków w nawiązaniu do tradycji.
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego.
- tradycja i tożsamość kulturowa – utrzymanie ciągłości tradycji i tożsamości ludności z miejscem zamieszkania.
- rozwój aktywności kulturalnej.

PROGRAM ROZWOJU I REWITALIZACJI MIAST - WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Głównym celem Programu jest „Poprawa atrakcyjności i konkurencyjności miast regionu służąca zrównoważonemu rozwojowi województwa”. Dokument stwierdza, iż negatywny wizerunek miast potęgowany jest przez występujące powszechnie zjawiska, do których zaliczono m.in. degradację, bądź niezadowalający stan zachowania tkanki zabytkowej miast. Priorytety w realizacji celu nadrzędnego to:

1. Rewitalizacja zdegradowanych terenów miejskich;

2. Poprawa standardów funkcjonowania i rozwoju miast;
3. Wzrost i efektywne wykorzystanie potencjału miast;

Do najważniejszych celów powiązanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, które będą realizowane w ramach powyższych priorytetów można zaliczyć:

Cel 1.2 Rewitalizacja zabytkowej tkanki miast

Program stwierdza, że jedną z mocnych stron miast regionu jest ich bogactwo w liczne obiekty dziedzictwa kulturowego. Niemalże każde z miast regionu posiada miejsca, które stanowią o jego tożsamości. Są to miejsca w pierwszej kolejności odwiedzane przez turystów oraz potencjalnych inwestorów i dlatego też stan, w jakim się znajdują wpływa na całościowe postrzeganie miasta.

Kierunki działań celu:

- renowacja zabytkowych centrów miejskich, zabytkowych obiektów i zespołów zabudowy oraz przestrzeni publicznych w układach urbanistycznych),
- remonty, modernizacja i adaptacja obiektów historycznych wraz z otoczeniem na cele (funkcje) wynikające z polityki rozwoju miast (edukacja, turystyka, kultura, usługi itd.) z uwzględnieniem funkcji mieszkaniowej,
- rewitalizacja, zagospodarowanie i zabezpieczenie historycznych podziemi miast.

Cel 2.2 Ochrona, zachowanie tożsamości i różnorodności kulturowej i przyrodniczej miast regionu

Walory środowiska naturalnego i krajobraz kulturowy miast regionu są jedną z ich mocnych stron. Aby przeciwdziałać ich zdegradowaniu wskazano następujące kierunki działań:

- ochrona, rewaloryzacja obiektów i zespołów zabudowy o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowo – historycznej miast regionu,
- ochrona, rewaloryzacja, rewitalizacja charakterystycznych (unikatowych) układów urbanistyczno – przestrzennych miast regionu (skala i rodzaj zabudowy, panoramy widokowe, sylwetki miast, dominanty itd.),
- rewitalizacja, rehabilitacja zdegradowanych terenów zielonych, zwiększanie powierzchni terenów zielonych w ośrodkach miejskich,
- promowanie walorów krajobrazowych miast.

Cel 3.2 Rozwój większych miast jako regionalnych ośrodków rozwoju

Kierunki działań celu:

- modernizacja i rozbudowa bazy usług, edukacji, kultury, zdrowia, turystyki itd.,
- zwiększenie sieci usług kultury (modernizacja i rozbudowa bazy, wyposażenie bazy, rozszerzanie oferty, itp.),
- rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej miast regionu (wzbogacanie bazy o nowe obiekty, podniesienie standardów obiektów istniejących, adaptacja budynków, zespołów i obiektów zabytkowych na cele związane z turystyką),
- organizacja regionalnych i lokalnych ośrodków informacji turystycznej oraz jednostek wspierających rozwój turystyki,
- podniesienie turystycznej i inwestycyjnej atrakcyjności miast regionu poprzez konserwacje, rewaloryzacje i rewitalizacje tkanki historycznej, wspieranie estetyki i ładu przestrzennego na terenach zurbanizowanych.

Cel 3.3 Rozwój mniejszych miast jako ponadlokalnych ośrodków obsługi

Kierunki działań celu:

- zachowanie rozbudowa i rozwój podstawowej bazy usług, edukacji, kultury, zdrowia, turystyki itd.,
- rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej miast, wykorzystanie indywidualnych walorów i wartości kulturowych miast dla rozwoju turystyki,
- zachowanie warunków powszechnej dostępności do kultury zwłaszcza w mniejszych ośrodkach (modernizacja, rozbudowa, wyposażenie bazy, rozszerzanie oferty, itp.).

KONCEPCJA PROGRAMOWO – PRZESTRZENNA ROZWOJU TURYSTYKI I REKREACJI W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Celem nadrzędnym Koncepcji jest „Podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności turystycznej województwa, zwiększenie ruchu turystycznego przy jednoczesnym zachowaniu walorów kulturowych i przyrodniczych regionu”. W ramach tego celu wyznaczono następujące priorytety:

Priorytet 1. Tworzenie i rozwój markowych produktów turystycznych

Cel operacyjny 1.1 Podnoszenie konkurencyjności produktów strategicznych dla rozwoju turystyki w województwie

Kierunki działań celu:

- kreowanie nowoczesnej oferty turystycznej w oparciu o walory kulturowe markowych produktów turystycznych,
- utrzymywanie i promowanie istniejących kulturowych szlaków turystycznych,
- lepsza ochrona i ekspozycja istniejących atrakcji turystycznych województwa, a zwłaszcza dziedzictwa kultury, historii i unikatowych walorów przyrodniczych,
- poprawa wizerunku i postrzegania województwa lubelskiego.

Priorytet 2. Kształtowanie walorów turystycznych województwa

Cel operacyjny 2.1 Podnoszenie atrakcyjności poprzez ochronę, ekspozycje zasobów kulturowych i przyrodniczych

Kierunki działań celu:

- ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
- ochrona kulturowa, wzbogacenie kulturowe regionu (m.in.: ochrona i rewaloryzacja, a także podniesienie ekspozycyjności wszystkich zabytkowych zespołów architektonicznych obiektów drewnianych i murowanych oraz zespołów urbanistycznych ochrona i rewaloryzacja oraz podniesienie ekspozycyjności wszystkich sanktuariów w regionie).

Priorytet 3. Rozwój infrastruktury turystycznej i usług turystycznych

Cel operacyjny 3.3 Wsparcie rozwoju infrastruktury uzupełniającej

Kierunek działań celu:

- dostosowanie istniejących placówek kultury do potrzeb ruchu turystycznego i ich szersze udostępnienie dla turystów.

Koncepcja wskazuje główne kierunki kształtowania przestrzeni turystycznej województwa lubelskiego oraz określa czynniki atrakcyjności turystycznej wskazanych obszarów i rejonów. Zaliczyć do nich można:

- występowanie zespołów i obiektów zabytkowych o wysokich walorach dziedzictwa kulturowego oraz sanktuariów,
- walory przyrodnicze i krajobrazowe,
- walory kulturowe,
- sposoby udostępniania walorów turystycznych obszaru.

Koncepcja zwraca też uwagę na ważną rolę turystyki kulturowej. Wykreowanie wydarzeń i imprez kulturalnych oraz miejsc z nimi związanych jest szansą dla regionu. Główne kierunki rozwoju sektora turystycznego to m.in.:

- turystyka krajoznawcza - indywidualna i zorganizowana (wycieczkowa) wykorzystująca dziedzictwo kulturowe, oparte o ekspozycje zabytków oraz bogatą i barwną historię regionu;
- turystyka wielokulturowego pogranicza – związana z różnorodnością i wielokulturowością historyczną regionu;
- turystyka promocyjna - związana z walorami turystycznymi lubelskiej wsi, z obyczajami, czy twórczością ludową, walorami etnograficznymi, folklorem. Tradycje kultury ludowej kultywowane są w wielu miejscowościach regionu, a ich ochronie i popularyzacji służy szereg festiwali i przeglądów. Obejmuje ona także promocję organizowanych przez organizacje i samorządy cyklicznych imprez artystycznych, folklorystycznych czy też sportowych;

5.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU RYCKIEGO

Strategia rozwoju Powiatu Ryckiego uwzględnia zagadnienia zawarte w „Strategii Województwa Lubelskiego” oraz zadania występujące w dotychczas opracowanych Strategiach poszczególnych gmin. Takie ujęcie pełniej uwzględnia cele, idee programowania, zwiększa uszczegółowienie przedsięwzięć. W dziedzinie ochrony zabytków można wykorzystać zapisy dotyczące poniższych obszarów działań:

1. Rozwój turystyki

Region posiada duże walory turystyczne. Wynikają one z położenia nad dwoma dużymi rzekami Wisłą i Wieprzem u ujścia do Wisły, dużej ilości jezior z czystą wodą, przebiegających przez teren powiatu szlaków komunikacyjnych kolejowych i kołowych oraz licznych obszarów chronionego krajobrazu, zabytków kultury i architektury a także wielu pomników przyrody.

Celem działania na rzecz rozwoju turystyki jest wykorzystanie walorów naturalnych, udostępnianie dóbr kultury tworzącej produkt turystyczny. Rozwój turystyki powinien być realizowany m.in. przez:

- rozbudowę i poprawę sieci komunikacyjnej, rozbudowę bazy turystycznej,
- wykorzystanie bogatej kultury regionu, promocje zasobów naturalnych: fauny i flory oraz krajobrazów jako ofert unikalnych m.in. poprzez opracowanie i wytyczenie ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych,
- wydawanie informatorów turystycznych oraz tworzenie systemu informacji turystycznej,
- promowanie produktów turystycznych w regionie, kraju i zagranicą,
- promowanie imprez lokalnych,
- utworzenie ośrodka hippicznego,
- organizowanie przelotów samolotowych i balonowych przez Aeroklub Dębliński,
- rozwój turystyki krajoznawczej umożliwiającej zwiedzanie zabytków kultury.

2. Rozwój gospodarczy

Cel, który będzie realizowany przez następujące działania:

- wykorzystanie Lotniska w Dęblinie dla lotnictwa cywilnego. Głównym celem będzie włączenie regionu do krajowej i międzynarodowej sieci komunikacji lotniczej, stymulującej wzrost ruchu turystycznego, kontakty handlowców, inwestorów, co przyczyni się do istotnych zmian na rzecz rozwoju regionu;
- wykorzystanie rzeki Wisły i Wieprza oraz terenów przyległych do celów rekreacyjnych.

Celem jest wykorzystanie istniejących walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju turystyki jako sfery działalności gospodarczej stwarzającej możliwości tworzenia nowych miejsc pracy oraz powiększenia dochodów gospodarstw domowych;

- promocja regionu dla celów gospodarczych (np. foldery, informacje zawarte w Internecie, audycje radiowe, telewizyjne oraz informacje prasowe, konferencje naukowo – techniczne, szkolenia);

- promocja regionu dla celów turystycznych i kulturalnych. Celem jest promowanie zabytków kultury i turystyki dla ich rozwoju, co powinno także zwiększyć dochody miejscowej społeczności;
- stworzenie korzystnych warunków inwestowania w regionie dla przyciągnięcia inwestorów i rozwoju przedsiębiorczości.

5. Ochrona zabytków kultury

Celem jest:

- ratowanie obiektów, które organizują panoramę miejscowości, występują w relacjach turystycznych, gospodarczych i historycznych;
- kształtowanie świadomości społeczności lokalnej.

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU RYCKIEGO

Na rok 2012 powiat rycki nie posiada opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5.4. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA DĘBLIN

Studium uwarunkowań za najważniejsze uznaje trzy zespoły zabytkowe znajdujące się na terenie Dębłina, wpisane do rejestru zabytków i objęte ścisłą ochroną konserwatorską tj.:

- zespół pałacowo-parkowy nr rej. A/960
- zespół Twierdzy Dęblin nr rej. A/895
- zespół dworca kolejowego nr rej. A/1095

Wszelka działalność inwestycyjna prowadzona przy obiektach objętych rejestrem zabytków oraz na obszarach tych zespołów zabytkowych wymagają zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora

Zabytków w Lublinie. Dotyczy to również terenów będących w bezpośrednim sąsiedztwie zespołów położonych w strefie ochrony układu urbanistycznego Twierdzy Dęblin.

Ochrona konserwatorska obejmuje zespół zabudowy historycznej osady Irena zawierającej: siatkę ulic, podziały geodezyjne, zachowaną zabytkową zabudowę, wyznaczającą skalę i formę architektury małomiasteczkowej – w granicach wyznaczonych na rysunku studium.

Na terenie objętym ochroną konserwatorską należy utrzymać przebieg i parametry techniczne ciągów komunikacyjnych, istniejącą linię zabudowy.

Wszelkie prace przy obiektach objętych strefą ochrony konserwatorskiej w zabytkowym centrum – figurujących w ewidencji zabytków tj. prace remontowo-budowlane, adaptacyjne, modernizacyjne, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, prace przy elewacji – mające wpływ na zmianę wyglądu zewnętrznego budynku – polegają opiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie.

Ponadto ustala się warunek opiniowania projektów modernizacji obiektów nie ujętych w wykazie oraz nowo wznoszonych – o ile zakres inwestycji ma znaczący wpływ na zachowanie tradycyjnego układu urbanistycznego i jego wartości przestrzennych lub realizacja może spowodować zagrożenie dla dóbr kultury.

W obszarze strefy ochrony konserwatorskiej nowe inwestycje winny uwzględniać następujące uwarunkowania:

- indywidualne projekty architektoniczne łączące elementy charakterystyczne dla zabudowy Dęblina / forma i układ zabudowy, stolarka okienna i drzwiowa, podziały architektoniczne, detale, materiały budowlane itp./;
- ilość kondygnacji – 2, z dopuszczeniem usług oraz użytkowe poddasze;
- wykończenie elewacji – tynki naturalne, gładkie (bez okładzin ceramicznych i sidingu);
- forma dachu – w nawiązaniu do otoczenia, kryty dachówką ceramiczną, blachą płaską lub materiałem dachówko podobnym.

W ustaleniach szczegółowych dla obiektów figurujących w ewidencji zabytków należy umieścić zapis: wszelkie prace inwestycyjne prowadzone przy obiekcie wymagają uzyskania opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz należy uzyskać uzgodnienie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na budowę lub rozbiórkę obiektów niewpisanych do rejestru, ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Podobnie dla obiektów ujętych w ewidencji zabytków znajdujących się poza obszarami centrum (wnioski szczegółowe w planie zagospodarowania) obowiązuje zapis: Prace prowadzone przy tych obiektach wymagają uzyskania opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Problematyka Twierdzy Dęblin

Obszar dawnej twierdzy leży na terenie miasta Dęblinea oraz czterech gmin, a wpisy do rejestru dokonano w rejestrach zabytków woj. lubelskiego i mazowieckiego. Zróżnicowana też jest sytuacja własnościowa. Użytkownikami są: Wojsko, Państwowy Fundusz Ziemi, użytkownicy prywatni, gospodarstwo rolne Boguszkówka oraz Nadleśnictwo Puławy.

Wnioski ogólnej ochrony zespołu twierdzy zakładają ochronę widokową całego obszaru. Postuluje się w ramach ochrony widokowej nie wprowadzanie zalesień mogących zasłaniać międzypola (obszary przed i pomiędzy fortami). Zaleca się stworzenie korytarzy widokowych na obiekty forteczne z dróg dojazdowych i z Wisły. Dla obiektów niedostępnych postuluje się stworzenie możliwości dojazdu.

W zależności od stopnia zachowania obiektów, elementów twierdzy przyjmuje się trzy strefy „Uwarunkowania dostępności inwestycyjnej zabytkowych terenów pofortecznych”.

Obiekty dobrze zachowane objęte są bezwzględną ochroną. Powinny być konserwowane i restaurowane. W strefie pierwszej wg kryteriów powinna znajdować się cytadela z obiektami wewnątrz oraz fort Mierzwiączka. Tereny te są inwestycyjnie niedostępne.

W strefie drugiej znalazłby się obiekt o szczątkowej substancji zabytkowej: fort Dęblin. W stosunku do tego obiektu należy przeprowadzić prace zabezpieczające ruiny oraz uczytelnić jego układ. W strefie tej dopuszcza się budowle uzupełniające – odbudowa nieistniejących obiektów. Możliwe jest, po uprzednim uzyskaniu zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, wprowadzenie obiektów tymczasowych o ile nie będą dysharmonizujące do układu zabudowy zabytkowej.

W strefie trzeciej w której nie zachowała się substancja zabytkowa dopuszcza się powstawianie obiektów małej architektury.

W Dęblinie wszystkie elementy twierdzy zostały niezależnie od stopnia zachowania wpisane do rejestru zabytków.

Zasady ochrony zabytków archeologicznych

Wszelkie prace ziemne prowadzone w obrębie stanowiska i w jego otoczeniu oraz przekształcenia naturalnego terenu (niwelacje, melioracje, infrastruktura techniczna, prace budowlane), wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz uzyskania warunków i wytycznych archeologicznych prowadzenia prac.

Ponadto osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne w razie ujawnienia przedmiotu, który posiada cechy zabytku, obowiązane są niezwłocznie zawiadomić o tym burmistrza (wójta) właściwej gminy lub zarząd właściwego powiatu i właściwego konserwatora zabytków. Jednocześnie obowiązane są zabezpieczyć odkryty przedmiot i wstrzymać wszelkie roboty, mogące go uszkodzić lub zniszczyć, do czasu wydania przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków odpowiednich zarządzeń. Powyższe wynika z artykułu 22 ustawy o ochronie dóbr kultury.

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO MIASTA DĘBLIN NA LATA 2008-2015

Strategia Rozwoju Lokalnego realizuje zapisy na podstawie wizji, która zakłada, że na koniec roku 2015 o Mieście będzie można powiedzieć, iż Dęblin to:

- *brama województwa Lubelskiego z dobrymi połączeniami komunikacyjnymi z całym krajem;*
- *stolica polskich skrzydeł z dynamicznie rozwijającą się wojskowo-cywilną uczelnią lotniczą;*
- *miasto wojskowe otwarte na wszystkich tutaj przybywających, chcących z Dęblinem związać swą przyszłość;*
- *miasto z uporządkowaną gospodarką wodno-ściekową opartą o komunalne ujęcia wody i komunalną oczyszczalnię ścieków, w pełni skanalizowane;*
- *miasto stwarzające przyjazny klimat dla prowadzenia działalności gospodarczej w każdej branży, z wyznaczonymi i uzbrojonymi strefami inwestycyjnymi, miasto dążące do utworzenia specjalnych stref ekonomicznych;*
- *miasto z bogatą ofertą rekreacyjno-turystyczną opartą o zagospodarowanie rzek przepływających przez Dęblin;*
- *miasto z dobrą bazą oświatową, kulturalną i sportową, dbające o wszechstronny rozwój młodego pokolenia;*
- *miasto z rozbudowaną infrastrukturą teleinformatyczną i usługami sprzyjającymi rozwojowi społeczeństwa informacyjnego,*

- *miasto ze zrewaloryzowaną przestrzenią centrum (Rynek), stanowiącą podstawę do wzbogacenia oferty z charakteru typowo handlowego również na usługi gastronomiczne, hotelowe, turystyczne;*
- *miasto z odnowionymi osiedlami wielomieszkaniowymi.*

Na podstawie identyfikacji kluczowych problemów, które oddziałują na rozwój miasta oraz uwzględniając misję miasta (cel generalny) i jego wizję zostały wyznaczone 4 cele strategiczne (obszary priorytetowe), które będą miały największy wpływ na realizację wizji Strategii:

Cel 1. Zrównoważony rozwój gospodarczy

Cel 2. Zrównoważony rozwój społeczny

Cel 3. Poprawa stanu środowiska

Cel 4. Zrównoważony rozwój przestrzenny i instytucjonalny

W ramach powyższych celów właściwie nie ma odniesień do ochrony dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych z terenu Miasta, choć jako jedno z działań przeznaczonych do realizacji wyznaczono rewitalizację centrum Dębłina.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DĘBLINA NA LATA 2009-2015

Program rewitalizacji wskazuje, że planowana rewitalizacja w Dęblinie jest to zintegrowany, świadomie inicjowany przez Burmistrza Miasta proces przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych w zdegradowanych rejonach miasta Dębłina, zmierzający do poprawy jakości życia mieszkańców, ożywienia gospodarczego, a także przywrócenia ładu przestrzennego oraz odbudowy więzi społecznych. Tak skomplikowany i złożony proces wymaga od władz miasta podejmowania szeregu przedsięwzięć inwestycyjnych i pozainwestycyjnych.

Rewitalizacja terenów powojkowych miasta Dęblin, jak i terenów miejskich odbywać się będzie z zachowaniem walorów historycznych, z podkreśleniem jego unikalności i lokalnej specyfiki, w zgodzie z wartościami i potrzebami lokalnej społeczności.

Spośród kilkunastu projektów wskazanych do realizacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji, obiektów wpisanych do ewidencji zabytków bezpośrednio dotyczą dwa:

Projekt: Rewitalizacja zespołu pałacowo - parkowego Jabłonowskich

Okres realizacji: 2010 - 2015

Zadania:

- wymiana nawierzchni asfaltowej alejek i uliczek na nawierzchnię żwirową lub z kamienia nieregularnego,
- modernizacja ogrodzenia z kordegardą,
- modernizacja wysepki,
- zagospodarowanie otoczenia (zieleń, mała architektura),
- wymiana oświetlenia parku,
- leczenie i pielęgnacja istniejącego drzewostanu, nasadzenia drzew i kwiatów, renowacja stawu,
- modernizacja budynku nr 8 - domek gospodarczy ogrodnika (zakres: roboty izolacyjne, elewacyjne, stolarskie, murarskie, tynkarskie, malarskie, dekarские, wymiana instalacji wod.-kan. i c.o. i elektrycznej wraz z armaturą i osprzętem).
- modernizacja budynku nr 35 na potrzeby administracyjno – dydaktyczne uczelni (zakres: roboty elewacyjne, stolarskie, murarskie, tynkarskie, malarskie, dekarские, wymiana instalacji wod.-kan. i c.o., wentylacji mechanicznej i elektrycznej wraz z armaturą i osprzętem).

Projekt: Zagospodarowanie terenu wzdłuż ul. Dworcowej.

Okres realizacji: 2009 - 2015

Zadania:

- remont nawierzchni dróg oraz chodników w ul. Dworcowej,
- budowa parkingów,
- remont przystanku autobusowego,
- instalacja systemów monitoringu,
- porządkowanie przestrzeni publicznej: zieleń, mała architektura,
- odrestaurowanie zabytkowych budynków znajdujących się na tym terenie (można im nadać funkcje kulturalne, gospodarcze, społeczne i mieszkalne).

Inwestycja zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego miasta Dęblin.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA DĘBLIN

6.1 CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA MIASTA DĘBLIN

Miasto Dęblin administracyjnie położone jest w północno-zachodniej części województwa lubelskiego w powiecie ryckim. Graniczy od północy z gminą Stężycza, od południa z gminą Puławy, od wschodu z gminą Ryki, a od zachodu z gminą Sieciechów położoną w województwie mazowieckim. Miasto zajmuje 3833 ha i jest pod względem powierzchni piątym miastem województwa lubelskiego. Natomiast pod względem liczby mieszkańców zajmuje piętnaste miejsce - w 2011 roku w Dęblinie zamieszkiwało 17707 osób. Gęstość zaludnienia w Dęblinie wynosi 462 osób/km².

Dęblin usytuowany jest na prawym brzegu Wisły, na wysokości 110 - 115 m n.p.m. Jego południową granicę stanowi rzeka Wieprz. Według najczęściej stosowanych obecnie podziałów fizjograficznych Dęblin położony jest w regionie zwanym Małym Mazowszem, w subregionie Doliny Środkowej Wisły. Miasto w części związane jest z formami rzeźby dolin Wisły i Wieprza, a jego północno - wschodnie fragmenty położone są na Wierzchowinie Wysoczyzny Żelechowskiej.

Miasto leży w odległości:

- 100 km od Warszawy,
- 70 km od Lublina
- 60 km od Radomia.

Dęblin jest ważnym węzłem kolejowym z dogodnymi połączeniami w kierunku Warszawy, Lublina, Radomia oraz Łukowa. Rangę miasta podnosi istniejące lotnisko wykorzystywane obecnie do celów wojskowych. Układ drogowy Dęblina kształtują dwie główne drogi:

- droga krajowa Nr 48 Tomaszów Mazowiecki – Dęblin – Kock,
- droga wojewódzka Nr 801 Warszawa – Dęblin – Puławy (Kazimierz Dolny).

Na terenie miasta znajdują się dwa zatwierdzone pomniki przyrody: szypułkowy dąb Jagiełły „Grot” przy ul. Podchorążych oraz aleja Lipowa przy ul. Stężyckiej. W obrębie osiedla Lotnisko zlokalizowany jest jedyny park w Dęblinie – zabytkowy zespół pałacowo-parkowy objęty ochroną konserwatorską o łącznej powierzchni 22,0 ha.

O obliczu Dębłina w dużej mierze decydują stacjonujące jednostki Wojska Polskiego. Są nimi 4. Skrzydło Lotnictwa Szkolnego, 41. Baza Lotnictwa Szkolnego, Centrum Szkolenia Inżynieryjno Lotniczego, Skład Stawy Jednostki Wojskowej 4228 oraz 1. Batalion Drogowo-Mostowy im. Romualda Traugutta. Najbardziej jednak znaną jest Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych uhonorowana w 2002 r. tytułem Ambasadora Województwa Lubelskiego i pretendująca do rangi Akademii Lotniczej. Od 2009 r. „Szkoła Orłąt” prowadzi również studia dla osób cywilnych. Bezpośrednio z wojskowością związane jest Muzeum Sił Powietrznych, będące unikalną placówką tego typu w skali całego kraju.

Ponadto Dęblin jest siedzibą kilku większych zakładów pracy: Wojskowych Zakładów Lotniczych nr 1 Oddział w Dęblinie, Wojskowych Zakładów Inżynieryjnych, węzła kolejowego, kilku placówek opieki zdrowotnej z 6. Wojskowym Szpitalem z Przychodnią i Samodzielnym Publicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej, Miejskiego Zakładu Gospodarki Komunalnej, trzech Oddziałów Banków, sześciu szkół podstawowych, czterech gimnazjów, czterech szkół średnich, w tym dwóch ogólnokształcących i dwóch zawodowych.

Miasto wyposażone jest w podstawową infrastrukturę techniczną z możliwością dalszej jej rozbudowy. Należą do niej lokalne ujęcia wody wraz z siecią wodociągową, biologiczno-mechaniczna oczyszczalnia ścieków z ciągle rozbudowywaną siecią kanalizacji sanitarnej, ciepłownia z siecią ciepłowniczą, podstacja z siecią energetyczną, sieć gazowa, oraz sieć teleinformatyczna wraz z publicznymi punktami dostępu do internetu, które stanowią telecentra, hotspoty, infomaty.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY DĘBLIN

Pierwsza wzmianka o Dęblinie z 14.07.1397 r. występuje w annałach biblioteki klasztornej zakonu klarysek w Starym Sączu, a dotyczy aktu sprzedaży wsi Dęblin przez jej dziedzica Piotra „de Demblin” za 200 grzywien praskich Grotowi z Jankowic herbu Rawa.

Od początku swych dziejów Dęblin związany był z sąsiednimi wsiami Mierzwiączką, Modrzycami (obecnie Rycicami) i Żdżarami, dziś dzielnicami miasta. Wsie te oraz były miasto Bobrowniki wraz ze wsiami Grądem, Krasnoglinami, Kleszczówką, Lasoniem, Masowem, Moszczanką, Niebrzegowem, Nowym Dęblinem, Oblapami, Podwierzbiem i Sędowicami tworzyły niegdyś klucz dóbr dęblińskich. W XV w. dobra te znajdowały się w posiadaniu rodu Tarłów herbu Topór, a od końca XVI w. do początku XIX w. z niespełną 50-letnią przerwą na przełomie XVII i XVIII w. należały do rodu Mniszchów herbu Mniszech.

W 1726 r. ziemie te przypadły Józefowi Wandalinowi Mniszchowi, marszałkowi wielkiemu koronnemu i kasztelanowi krakowskiemu. To jemu, Dęblin zawdzięcza lokalizację siedziby magnackiej, w której został wybudowany według projektu Pawła Antoniego Fontany rokokowy pałac. W końcu XVIII w. wnuk marszałka, także marszałek wielki koronny, Michał Jerzy Wandalin Mniszech, przebudował pałac w stylu klasycyzmu stanisławowskiego. Autorem prac był Dominik Merlini.

Na początku XIX w. dobra dęblińskie jako wiano Pauliny córki Michała i Urszuli Mniszech przeszły w ręce książąt Jabłonowskich herbu Prus III. Dobra te, za cenę ułaskawienia księcia Antoniego Jabłonowskiego skazanego przez carat 24.02.1829 r. na 20 lat katorgi za udział w spisku dekabrystów, jego żona Paulina w 1836 roku sprzedała pod przymusem rządowi Królestwa Polskiego. Następnie dobra Jabłonowskich car Mikołaj I nadał ukazem 02.07.1840 r. namiestnikowi Królestwa Polskiego Iwanowi Paskiewiczowi, zmieniając ich nazwę na „Sioło Iwanowskie”, a nazwę Dęblin na Iwangorod.

Po powstaniu listopadowym w dobrach tych na gruntach wsi Modrzyce w latach 1838- 47 powstała cytadela o zarysie bastionowym według systemu francuskiego inż. marszałka Sebastiana Vaubana oraz dla osłony przeprawy przez Wisłę na jej drugim brzegu nieistniejący dziś fort imienia Księcia Michała Gorczakowa. Projektantem pierwszych dzieł fortecznych Twierdzy Iwangorodzkiej był gen. inż. Iwan Dehn. Rozpoczęto budowę Kolei Nadwiślańskiej (1874-1877) z odnogą do Łukowa (1876) oraz budowę Kolei Iwangorodzko - Dąbrowskiej (1882-1885).

Inwestycje te wydatnie wpłynęły na rozwój osady Irena, założonej 02.08.1854 r. na gruntach folwarku Dęblin. Około 1880 r. liczyła ona 2309 mieszkańców i funkcjonowało w niej 138 różnych zakładów rzemieślniczych. Choć Twierdza Iwangorod nie odegrała większej roli militarnej w XIX w., to jednak wywarła wpływ na ukształtowanie stosunków społecznych i gospodarczych osady Irena i jej okolic. Oprócz dzieł fortecznych, rozlokowanych na dużej przestrzeni, wybudowano wiele budynków, budowli i dróg służących do dziś również ludności cywilnej.

I wojnę światową na froncie wschodnim rozpoczęła Bitwa Dęblińska, w której wojska rosyjskie na przedpolach twierdzy odparły w październiku 1914 r. nacierające od zachodu sprzymierzone wojska austriackie i niemieckie. Od 4 sierpnia do października 1915 r. po opuszczeniu Iwangorodu przez Rosjan, początkowo okupowały go wojska austriackie, a następnie niemieckie. W tym czasie przywrócona została nazwa Dęblin dobrom Jabłonowskich (później Paskiewiczów), stacji kolejowej i twierdzy. Natomiast osada Irena oraz przyległe 4 wsie Masów, Mierzwiączka, Rycice i Żdzary

zachowały swą nazwę do 1953 r., kiedy to nazwę Dęblin rozszerzono na gminę Irena, a z wymienionych wsi utworzono gromady.

I wojna światowa spowodowała wiele zniszczeń i zahamowała na 4 lata rozwój wyżej wymienionych miejscowości. Po odzyskaniu niepodległości w Dęblinie i w jego okolicy zlokalizowano kilka jednostek Wojska Polskiego. Spowodowało to wzrost liczby mieszkańców oraz wpłynęło na proces zrastania Dęblina, Ireny i przyległych wsi w jeden organizm przestrzenno-urbanistyczny.

W sierpniu 1920 r. w Dęblinie mieściła się Główna Kwatera Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego, w związku z przeglądem 14, 16 i 21 Dywizji Piechoty 4. Armii Wojska Polskiego, która 16.08.1920 r. wykonała zwycięski manewr znad Wieprza, zwany „Cudem nad Wisłą”.

Od kwietnia 1927 r. Dęblin stał się siedzibą Oficerskiej Szkoły Lotniczej założonej w Grudziądzu w 1925 r. Międzywojenna działalność „Szkoły Orłąt” zamknęła się liczbą 973. absolwentów. Wielu z nich podczas drugiej wojny światowej wślawiło imię polskiego lotnika, walcząc pod niebem Polski, Francji, Wielkiej Brytanii i Afryki, nad wodami Morza Bałtyckiego, Morza Północnego, nad Biskajami, Atlantykiem i Morzem Śródziemnym.

Obecność dużych garnizonów Wojska Polskiego i ważnego węzła kolejowego przyspieszyła dalszy rozwój Dęblina. W tym czasie sąsiednia osada Irena, będąca siedzibą gminy o tej samej nazwie, po uzyskaniu miejskich uprawnień finansowych stała się wiodącym lokalnie ośrodkiem handlowym i wytwórczym. Funkcjonowały w niej obok wielu sklepów, warsztatów rzemieślniczych, drobnych zakładów przemysłowych także Warsztaty Lotnicze, Centralna Składnica Silników Lotniczych, Lokomotywownia i Główna Składnica Uzbrojenia nr 2 w Stawach.

W dniu 15.09.1939 r. Niemcy zajęli Dęblin i osadę Irena lokując przejściowo w cytadeli sztab 10. Armii gen. Waltera von Reichenau. W okresie okupacji Dęblin był dla Niemców ważnym ośrodkiem lotniczym i komunikacyjnym, a cytadela twierdzy służyła im za obóz jeniecki. We wrześniu 1939 r. mieścił się w niej obóz przejściowy dla polskich żołnierzy gen. Kleeberga, w latach 1941 - 43 Stalag 307 dla żołnierzy sowieckich, a w latach 1943 - 44 Oflag 77 dla żołnierzy włoskich. Ponadto w połowie 1940 r. Niemcy na terenie osady Irena utworzyli getto żydowskie zlikwidowane przez nich w październiku 1942 r.

W dniach 25 - 26 lipca 1944 r. Dęblin wraz z osadą Irena został zajęty przez Armię Radziecką i oddziały Armii Krajowej. Zaraz po wyzwoleniu przystąpiono do odbudowy zniszczeń, uruchomienia węzła kolejowego i produkcji w istniejących zakładach. Wznowiono także naukę w dęblińskich

szkołach. Po zakończeniu działań wojennych w cytadeli Dęblińskiej Twierdzy oraz w Stawach ponownie zaczęły stacjonować jednostki Wojska Polskiego. W następnych latach reaktywowano „Szkolę Orlą”.

Rozwój gminy Irena, a od 1954 r. miasta Dęblin, utworzonego z części gromad byłej gminy oraz osiedla Stawy, w latach 40. i 50. XX w. koncentrował się głównie na terenie byłej osady Irena oraz osiedli Lotnisko i Twierdza. Jego ciągła rozbudowa rozpoczęła się od połowy lat 60. XX w. Najpierw w części zachodniej miasta powstały osiedla Staszica, Wiślana i Żwica, a następnie we wschodniej w latach 70. XX w. wybudowano osiedle Jagiellońskie. W latach 80. XX w. rozbudowano osiedla Lotnisko i 15 Pułku Piechoty „Wilków”, a w 90. latach XX w. powstało osiedle Trapez, które w konkursie na „Dom 2003” zdobyło pierwsze miejsce i „Kryształową Cegłę”. Duży wkład w rozbudowę miasta wniosło wojsko i kolej.

Przywrócenie w 1990 r. samorządów terytorialnych otworzyło przed Dęblinem perspektywy rozwoju. Wprowadzony nowy system finansowania zwiększył znacznie dochody własne miasta, przyczyniając się do systematycznej likwidacji wieloletnich zapóźnień cywilizacyjnych.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME

Mimo niezbyt długiej historii Miasta, na jego terenie zlokalizowano kilka niezwykle cennych zespołów obiektów zabytkowych, wpisanych w całości do rejestru zabytków województwa lubelskiego. Zaliczają się do nich:

Zespół pałacowo-parkowy

Pałac murowany przed 1747 r., architektem był Antoni Fontana, gruntownie przebudowany w 1778 roku (wg projektu królewskiego architekta Dominika Merliniego), spalony 1915 – 1918, odbudowany i adoptowany dla potrzeb Szkoły Lotniczej 1924-1927 (architekt Antoni Dygat), zniszczony 1939-1945, odbudowany w 1950 roku. W pałacu obecnie mieści się Rektorat WSOSP. Mimo upływu lat zespół pałacowo – parkowy utrzymał walory XVIII wiecznego stylu. Cały kompleks otoczony jest parkiem w stylu angielskim, łączącym w sobie harmonie dużych powierzchni trawnikowych z dobrze utrzymanym stawem i wyspą.

W skład zespołu pałacowo-parkowego wchodzi:

- pałac z oranżerią,

- oficyna I - obecnie hotel garnizonowy, murowany około 1850 roku, przebudowany w latach 20,
- oficyna II - obecnie internat garnizonowy, murowany około 1850 roku, przebudowany w latach 20,
- dom ogrodnika murowany pod koniec XVIII wieku,
- kordegarda, murowana w trzeciej ćwierci XVIII w., przebudowana w XIX wieku,
- 6 willi oficerskich i dom komendanta, murowane z pierwszej połowy XX wieku,
- komenda szkoły, budynek murowany w latach 20 XX wieku (obecnie siedziba Dowództwa 4 Skrzydła Lotnictwa Szkolnego w Dęblinie),
- park ze stawem z 1779 roku, projekt Jana Chrystiana Schucha.

Zespół dworca kolejowego dawnej Kolei Nadwiślańskiej

W skład zespołu dworca kolejowego wchodzi:

- dworzec, część wschodnia jednokondygnacyjowa część zachodnia murowana dwukondygnacyjowa,
- budynek mieszkalno-administracyjny tzw. Belweder przy ul. Kolejowej 16 murowany pod koniec XIX w.,
- budynek mieszkalno-administracyjny z apteką przy ul. Dworcowej 11, murowany w 1923 r.,
- wieża ciśnień, murowana z 1920 r.,
- zespół domów pracowniczych przy ul. Dworcowej o numerach 1,3,5,7,13,15,17,23,
- żuraw wodny przy Lokomotywowni Pozaklasowej;

Zespół Twierdzy Dęblin

Pierwsze roboty ziemne wykonano już w 1837 roku jednak zasadnicze prace przy wznoszeniu fortów trwały w latach 1878-1885. Rejon Twierdzy otoczony jest siedmioma wysuniętymi fortami, tworzącymi ochronny pas w stosunku do jej centrum. Zbudowano je zarówno na prawym jak i na lewym brzegu Wisły. Wszystkie miały zbliżoną do siebie wielkość i warunki artyleryjskie, charakteryzowały się pewną odmiennością układu planistyczno-przestrzennego.

Zasadniczym umocnieniem tych obiektów były wysokie wały, skarpy, kazamaty i ceglane kojce połączone poternami, czyli korytarzami prowadzącymi z wnętrza do okalających je rowów. W każdym forcie znajdowały się koszary typu szyjowego oraz magazyny. Lokalizacja tych obiektów była następująca, na prawym brzegu Wisły (w obrębie miasta):

Fort nr 2 (Mierzwiączka), wybudowany w latach 1879 – 1882 oddalony około 3 kilometrów od cytadeli przy drodze na Ryki, wzniesiony na terenie podmokłym, jest najlepiej do dziś zachowanym obiektem tego typu w okolicach Dębłina. Obiekt bardzo atrakcyjny.

Fort nr 3 (Dęblin), zbudowany w latach 1879 – 1882 przy ówczesnym trakcie prowadzącym do Bobrownik, półtora kilometra od prawego brzegu Wieprza (obecnie na terenie osiedla mieszkaniowego oraz lotniska). Stan zachowany szczątkowy.

W skład zespołu Twierdzy Dęblin wchodzi:

- cytadela 1838-1945 projekt gen. Iwana Dehna, wraz z obiektami architektonicznymi znajdującymi się na jej terenie
- teren działki nr 4061/14, jako część obszaru dawnej cytadeli
- budynki, urządzenia i elementy obronne z XIX wieku znajdujące się na działce nr 4061/14 - ciągle koszary obronne wraz z furtami, obronny magazyn frontu wodnego z kazamatami, kaponiera główna frontu wodnego, bateria flankująca front wodny, budynki wewnątrz cytadeli, pozostałości wału artyleryjskiego z fosą (w tym, Półbastion północny I, Bastion II, Bastion III, Bastion IV, Półbastion południowy V oraz raweliny, in. lunety)
- budynki nieobronne z XIX wieku na działce nr 4061/14 – dom komendanta, oficyna domu komendanta, budynek kwatermistrzowski, oficerski dom mieszkalny, zespół pocerkiewny, kaplica oraz kapliczka
- teren Reduty I, tzw. Reduty gen. Kąckiego z XIX wieku wraz z obiektami architektonicznymi znajdującymi się na jej terenie
- teren działki nr 4054/37 jako obszar Reduty I
- budynki, urządzenia i elementy obronne z XIX wieku znajdujące się na działce nr 4054/37 – mur przeciwskarpowy, przedstok (glacis), łuki opróżnione, galeria strzelecka, wał artyleryjski wraz z podwaliną reduty, sucha fosa oraz prochownia
- teren Reduty II, tzw. Reduty gen. Zajączka z XIX wieku wraz z obiektami architektonicznymi znajdującymi się na jej terenie
- teren Fortu I Nadwiślanka z XIX wieku wraz z obiektami architektonicznymi znajdującymi się na jego terenie
- teren Fortu II Mierzwiączka z XIX wieku wraz z obiektami architektonicznymi znajdującymi się na jego terenie – zachowane elementy ziemne i murowane na działce nr 691, zachowane budowle forteczne na działce nr 691, obszar w granicach działki nr 691 oraz otoczenie Fortu na działce nr 1407/2

- teren Fortu III Dęblin z XIX wieku wraz z obiektami architektonicznymi znajdującymi się na jego terenie – części ziemno-murowane na działkach nr 4080/94, 4080/50 wraz z ich otoczeniem w granicach działek 4080/94 i 4080/50

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie Miasta Dęblin do szczególnie wartościowych obiektów należą wyposażenia kościołów oraz zespołu pałacowo-parkowego.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Dęblina. Środowisko kulturowe Miasta zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Wszelkie prace ziemne prowadzone w obrębie stanowiska i w jego otoczeniu oraz przekształcenia naturalnego terenu (niwelacje, melioracje, infrastruktura techniczna, prace

budowlane), wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i uzyskania warunków i wytycznych archeologicznych prowadzenia prac.

Ponadto osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne w razie ujawnienia przedmiotu, który posiada cechy zabytku, obowiązane są niezwłocznie zawiadomić o tym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub władze właściwej gminy. Jednocześnie obowiązane są zabezpieczyć odkryty przedmiot i wstrzymać wszelkie roboty, mogące go uszkodzić lub zniszczyć, do czasu wydania przez WKZ odpowiednich decyzji. Powyższe wynika z artykułu 32 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

6.6 ZASOBY MUZEALNE

Na terenie Miasta Dębłina znajdują się następujące placówki muzealne, które stanowią ważny element w zakresie promocji całego regionu oraz rozwoju turystyki:

- Czasowa ekspozycja muzealna Twierdzy Dęblin, zlokalizowana w Bramie Aleksandryjskiej we wschodniej części cytadeli
- Muzeum Sił Powietrznych, zorganizowane na bazie kolekcji lotniczej Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie

6.7 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, a także rzemiosła.

Elementy historyczne zawiera również herb miejski oraz chorągiew miejska. W dniu 2 marca 1993 roku Uchwałą Nr XXXVIII/218/93 Rada Miasta w Dęblinie ustanowiła dwa najwyższe znaki miasta herb i wywodząca się zeń chorągiew. Nawiązując do przeszłości i nazwy miasta, nakazując czujność o kształt przyszłości, są one otaczane najgłębszą czią mieszkańców Dęblina, stanowiąc symbol ich wspólnoty, przywiązania i lokalnego patriotyzmu, gotowości do podejmowania wysiłków dla obrony samorządności i wspólnego dobra.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron Miasta Dęblin, a także szans i zagrożeń.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki • Sąsiedztwo rzeki Wisły i ujścia do niej rzeki Wieprz • Dobra drogowa i kolejowa dostępność komunikacyjna, • Niewielka odległość od siedziby powiatu • Bogata historia Miasta i całego regionu • Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wartości kulturowej • Zachowane cenne fortyfikacje Twierdzy Dęblin • Obecność szlaków turystycznych • Dobre oznakowanie szlaków turystycznych (w tym rowerowych) wraz z informacją na temat obiektów zabytkowych • Otwarcie na rzekę poprzez szlaki kajakowe i wodne • Wykorzystywanie funduszy unijnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Niezbyt dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna • Niewielka liczba miejsc noclegowych • Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do ewidencji i rejestru zabytków • Niekontrolowane przebudowy i rozbiórki obiektów zabytkowych • Trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych • Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych • Brak obwodnicy miasta

<ul style="list-style-type: none"> • Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy • Obecność regionalistów i znawców lokalnej historii • Często aktualizowana strona internetowa Gminy, zawierająca bogate informacje dotyczące historii i zabytków regionu oraz opcję wirtualnego spaceru po atrakcjach Miasta • Obecność Muzeum Sił Powietrznych • Zaktualizowana baza danych Gminnej Ewidencji Zabytków • Znana marka i dobry wizerunek Dębłina • Obecność Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych 	<ul style="list-style-type: none"> • Intensywny ruch samochodowy prowadzony ulicami centrum miasta • Ograniczenie możliwości rozwojowych z racji obecności terenów wojskowych • Brak jednolitych koncepcji zagospodarowania terenów Twierdzy Dęblin
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie przy zabytkach • Szersza promocja walorów kulturowych • Duży potencjał Twierdzy Dęblin, jako obiektu przyciągającego turystów • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Dalszy rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym Miasta • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych w sferze dziedzictwa kulturowego • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Współpraca z jednostkami wojskowymi • Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Lubelskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację substancji zabytkowej • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Brak wsparcia władz państwowych w wielu aspektach polityki samorządowej • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA DĘBLIN

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Miasta i charakter jego dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów planistycznych.

PRIORYTET I – DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH

Cel szczegółowy I.1 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu Gminy na obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków.
2. Przeprowadzanie działań rewitalizacyjnych obiektów zabytkowych.
3. Wspieranie z budżetu działań ratunkowych przy obiektach w najgorszym stanie technicznym.
4. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków przy identyfikacji celów.

Cel szczegółowy I.2 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Utrzymanie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp.
2. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających zasoby historyczne Dębłina mieszkańcom i turystom.
3. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych.

Cel szczegółowy I.3 Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Mieście

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi Miasta, w tym z Lokalnym Programem Rewitalizacji.
2. Odpowiednia konserwacja zabytkowej zieleni, stanowiącej krajobraz kulturowy.
3. Bieżąca opieka nad cmentarzami i miejscami pamięci.
4. Działania rewitalizacyjne centrum Dęblina, obejmujące tereny zespołów wpisanych do rejestru zabytków.
5. Rozszerzanie zasobu dziedzictwa kulturowego Miasta, m.in. poprzez regularną aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków, inwentaryzację obiektów małej architektury, cmentarzy itp.

Cel szczegółowy I.4 Określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich).
2. Opracowanie uchwały regulującej przyznawanie środków z budżetu Gminy dla właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych.
3. Prowadzenie na stronie internetowej Gminy oferty inwestycyjnej w stosunku do obiektów zabytkowych.
4. Okresowe przeglądy zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z Gminnym Programem Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych.

Cel szczegółowy I.5 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, lokalnych galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury.
2. Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego.
3. Nawiązanie trwałej współpracy z władzami Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych.

PRIORYTET II – WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W PROMOCJI MIASTA I ROZWOJU JEGO FUNKCJI TURYSTYCZNEJ

Cel szczegółowy II.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych.
2. Tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, gry miejskie, gry wojenne.
3. Organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym.
4. Postawienie na innowacyjność projektów w celu wyróżnienia się spośród miast konkurencyjnych.
5. Udostępnianie poszczególnych obiektów zabytkowych osobom niepełnosprawnym.

Cel szczegółowy II.2 Wykorzystanie mediów, Internetu i multimediów w celu nowoczesnej promocji walorów zabytkowych

Działania:

1. Dbanie o aktualizację strony Miasta, koniecznie przy zachowaniu odpowiedniej czytelności przekazu.
2. Wykorzystanie nowoczesnych technologii dostępnych w profesjonalnych serwisach internetowych, a także w urządzeniach mobilnych.
3. Wprowadzenie warstwy informacyjnej na temat obiektów zabytkowych wchodzących w skład Gminnej Ewidencji Zabytków do istniejącego systemu informacji przestrzennej.
4. Uzupełnienie interaktywnej mapy Miasta o brakujące obiekty lokalnego dziedzictwa kulturowego.
5. Współpraca z mediami tradycyjnymi i internetowymi w dziedzinie promocji lokalnych zabytków.
6. Uczestnictwo w targach, konferencjach czy sympozjach promujących walory turystyczne, a także uczestnictwo w konkursach na najlepiej zadbany zabytek, najciekawszy produkt turystyczny itp.

Cel szczegółowy II.3 Wykorzystanie turystyczne terenów Twierdzy Dęblin

Działania:

1. Współpraca z administracją wojskową w zakresie udostępniania najciekawszych obiektów Twierdzy.
2. Wytypowanie najlepiej zachowanych elementów fortyfikacji, na których rewaloryzację przeznaczone będą środki finansowe.
3. Poprowadzenie szlaków turystycznych i ścieżek edukacyjnych poświęconych historii Twierdzy lub historii wojskowości.
4. Organizacja punktów informacji turystycznej i odpowiednie przeszkolenie pracujących tam osób.
5. Wykorzystanie Twierdzy jako elementu promującego Miasto Dęblin na forum krajowym i międzynarodowym.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta Dęblin powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów oraz parafii, organizacji pozarządowych i stowarzyszeń, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Miasta Dęblin zadania będą wykonywane bądź wspierane przez miejskie jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz wydziały Urzędu Miasta w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie z środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe),

- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).

10.ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest, aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu Miasta na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczbę obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczbę wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczbę utworzonych szlaków turystycznych,
- liczbę wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.
- liczbę osób zatrudnionych w turystyce i dziedzinach związanych z ochroną zabytków,
- ilość zabytków oznakowanych znakiem błękitnej tarczy.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 ww. ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej ww. tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury ,
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- dotacje Województwa,
- dotacje Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji – Fundusz Kościelny.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY

Zgodnie z artykułem 73 ustawy o ochronie zabytków jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Artykuł 74 stanowi, iż dotacji udziela minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. W wyjątkowych sytuacjach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Także w sytuacji, gdy stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Zgodnie z ustawą (art. 76) dotacja może być udzielona przed i po podjęciu prac z zakresu ochrony zabytków, a szczególowe rozwiązania przewidują zwrot:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;
- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.

Art. 77 precyzuje zakres prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych na jakie może być przyznana dotacja i jednocześnie stanowi syntetyczną listę działań podejmowanych w ramach ochrony zabytków i opieki nad nim. Nakładami, o których mowa w ustawie są:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań archeologicznych, konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytkach wpisanych do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15,
- zakup i montaż instalacji przeciw włamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku określa w drodze rozporządzenia właściwy minister.

PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Względnie najłatwiej dostępnym, ogólnopolskim źródłem finansowania zabytków, jest Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe”, Priorytet 1 „Ochrona zabytków”. którego celem jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewaloryzacja zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich (np. Regionalnych Programów Operacyjnych). O dofinansowanie mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (np. samorządowe jednostki kultury, kościoły lub związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe, itp.). Wnioskodawcami nie mogą być państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Skupia się on następujących celach:

- ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- konserwacja i rewaloryzacja zabytków;
- udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Wnioskodawcy mogą otrzymać dotację na:

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Można jeszcze wspomnieć o priorytecie 3 „Kultura ludowa”, którego celem jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej, zachowanie i przekaz wartościowych elementów kultury ludowej oraz promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnianiem elementów sztuki regionalnej.

Dotacje przeznaczone są np. na działania o charakterze edukacyjnym służące przekazywaniu umiejętności i tradycji, szczególnie w formie tzw. „warsztatów tradycyjnych rzemiosł”, „szkół tradycji” i „szkół ginących zawodów” a także działania na rzecz ochrony unikalnych elementów kultury tradycyjnej, szczególnie w zakresie architektury regionalnej oraz dziedzictwa niematerialnego. O dotacje mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe i prowadzący działalność gospodarczą w sferze kultury.

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych w ramach: Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, 16 Regionalnych Programów Operacyjnych 2007-2013, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Programu Rozwój Obszarów Wiejskich 2007-2013, Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Programu Kultura 2007-2013. Uprawnionymi do pozyskania dotacji są jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury i filmowe, kościoły lub związki wyznaniowe, archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury, organizacje pozarządowe i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie

artystyczne. Promesa MKiDN może pokrywać maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może zdecydować o pokryciu więcej niż 85 % wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Infrastruktura kultury” - Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury; przedmiotem dofinansowania mogą być remonty, roboty budowlane, przebudowa (modernizacja) nieruchomości na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury, również przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji.
- Program Wieloletni KULTURA+ - Celem realizowanego w latach 2011-2015 Programu jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:
 - zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
 - stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. ksero karty białej, szczegółowy opis stanu

zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. nr 142, poz. 1591 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

DOTACJE MINISTERSTWA ADMINISTRACJI I CYFRYZACJI – FUNDUSZ KOŚCIELNY

Środki Funduszu Kościelnego, stosownie do art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354), można przeznaczyć na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej.

Dotowane będzie tylko wykonanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt - w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2007 – 2013

Głównym celem Regionalnego Programu Operacyjnego jest podniesienie konkurencyjności regionu prowadzące do szybszego wzrostu gospodarczego, zwiększenia zatrudnienia oraz poprawy spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej województwa. Osiągnięcie celu głównego należy rozumieć jako podnoszenie atrakcyjności i rangi województwa w kraju i poza jego granicami oraz uzyskanie wzrostu poziomu Produktu Krajowego Brutto na mieszkańca w stosunku do średniej Wspólnoty Europejskiej, a także uzyskanie poprawy wartości podstawowych wskaźników społeczno-gospodarczych mierzonych na poziomie województwa. Cel główny Regionalnego Programu Operacyjnego wynika bezpośrednio z celu nadrzędnego Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020 i jest dostosowany do odpowiednio krótszego okresu realizacji RPO. Zorientowany jest na przełamanie występujących barier rozwojowych i stanowi podstawę modernizacji struktury gospodarczej oraz wzmocnienia spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej regionu. Wsparcie na projekty związane z ogólnie pojętymi obiektami zabytkowymi można uzyskać w ramach następujących działań:

Działanie 3.2 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich.

Cel priorytetu: Rozwój nowych bądź przywrócenie utraconych funkcji społeczno – gospodarczych, prowadzących do wykorzystania gospodarczego terenów zdegradowanych, a także ograniczenia skali wykluczenia społecznego ich mieszkańców. W ramach tego priorytetu przewiduje się m.in. następujące działania:

1. Porządkowanie historycznej tkanki urbanistycznej poprzez odpowiednie zagospodarowywanie zdegradowanych przestrzeni powiązane z nadaniem danemu obszarowi funkcji gospodarczych, turystycznych, kulturalnych czy społecznych.
2. Regeneracja, rehabilitacja i uzupełnianie zabudowy w obszarach rewitalizacji.
3. Porządkowanie przestrzeni publicznych, w tym prace budowlane i modernizacyjne: placów, rynków, parkingów, placów zabaw dla dzieci, publicznych toalet miejskich, małej architektury (np. tarasy widokowe, fontanny, ławki, kosze na śmieci), miejsc rekreacji, terenów zielonych (zieleń wysoka, niska i trawniki) oraz prace restauracyjne na terenie istniejących parków.
4. Wymiana i/lub modernizacja zdegradowanej infrastruktury technicznej obsługującej obszary rewitalizowane.
5. Prace budowlane lub modernizacyjne obiektów świadczących usługi w zakresie pomocy społecznej wraz z przyległym otoczeniem.
6. Prace budowlane i modernizacyjne infrastruktury publicznej (m.in. budynki, pomieszczenia) związanej z rozwojem funkcji komunikacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, społecznych, kulturalnych i gospodarczych (włącznie z odnowieniem i konserwacją obiektów dziedzictwa kulturowego) wraz z zagospodarowaniem przyległych terenów.
7. Prace restauratorskie i konserwatorskie budynków znajdujących się w rejestrze zabytków, budynków położonych w strefie ochrony konserwatorskiej oraz budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym niebędących w rejestrze zabytków (wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu) oraz ich adaptacja na cele: gospodarcze, społeczne, turystyczne, kulturalne lub mieszkalne.
8. Tworzenie stref bezpieczeństwa i zapobieganie przestępczości w zagrożonych patologiami społecznymi obszarach miast, m.in.: budowa lub przebudowa oświetlenia, zakup i instalacja systemów monitoringu itp.
9. Prace budowlane i modernizacyjne dróg lokalnych (gminnych i powiatowych) oraz ulic prowadzących do dzielnic mieszkalnych i komunalnych dróg osiedlowych oraz małych obiektów inżynierskich. Ponadto prace budowlane i modernizacyjne chodników i przejść

dla pieszych, jak również wszelkie inne prace infrastrukturalne lub wyposażenie pozwalające zwiększyć bezpieczeństwo pieszych, rowerzystów lub zwierząt np. ścieżki rowerowe.

10. Prace budowlane i modernizacyjne budynków i przestrzeni dla potrzeb tworzenia inkubatorów przedsiębiorczości.

11. Prace budowlane i modernizacyjne infrastruktury i urządzeń przemysłowych, powojaskowych oraz pokoszarowych budynków mieszkalnych wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu w celu nadania im nowych funkcji użytkowych: usługowych, turystycznych, rekreacyjnych, gospodarczych, społecznych lub mieszkalnych.

Priorytet 7 Kultura, turystyka i współpraca międzyregionalna

W ramach osi priorytetowej przewiduje się:

- utrzymanie i ochronę dziedzictwa kulturowego poprawiające dostępność do obiektów i dóbr kultury oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, a także służące rozwojowi aktywnych form turystyki;
- przystosowanie zabytków do potrzeb turystyki i kultury;
- łączenie funkcji turystycznych z rekreacyjnymi, edukacyjnymi, ekologicznymi i kulturalnymi;
- tworzenie i rozwijanie kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej;
- tworzenie efektywnych powiązań międzyregionalnych w układzie bilateralnym i sieciowym w różnych obszarach życia społecznego i gospodarczego.

W inwestycjach infrastrukturalnych zagadnieniem horyzontalnym powinno być dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych. Poprawa stanu infrastruktury kultury i turystyki, ochrona zabytków, także promocja regionu i szeroki dostęp do informacji na temat zasobów naturalnych, atrakcji i dziedzictwa kulturowego będą zachęcały turystów do odwiedzenia regionu. Zwiększy się również dostępność do dóbr kultury dla mieszkańców regionu oraz estetyka otoczenia, co wpłynie pozytywnie na jakość życia.

Skutecznie prowadzona współpraca międzyregionalna w układzie dwustronnym lub sieciowym prowadzić będzie do podniesienia jakości zasobów ludzkich i sprzyjać rozwojowi gospodarki regionu.

Więcej szczegółów można znaleźć na stronie internetowej:

<http://www.rpo.lubelskie.pl/>

11.3 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE POZAUNIJNE

MECHANIZM NORWESKI I MECHANIZM FINANSOWY EOG

Środki nowej perspektywy Mechanizmu zostały uruchomione w drugiej połowie 2011 roku. Dofinansowanie może sięgać nawet 90% kosztów kwalifikowanych w zależności od rodzaju beneficjenta. Wzorem poprzedniej perspektywy będzie można ubiegać się o środki w ramach priorytetu poświęconego ochronie kulturowego dziedzictwa europejskiego, a w szczególności na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętej strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej,
- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych,
- rewitalizacji obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii,
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,
- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego,
- tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA DĘBLIN

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Dęblin jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie Miasta. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego Miasta, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie Miasta Dęblin, bogactwo obiektów posiadających wartości zabytkowe oraz skuteczne działania samorządu w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych, Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki Miasta w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania Dęblina jako miasta przyjaznego turystom i inwestorom, dumnego ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającego o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

13.WYKAZ OBIEKTÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

- 1 Cmentarz komunalny
- 2 Cmentarz wojenny
Kościół p.w. Chrystusa
- 3 Miłosiernego

TWIERDZA DĘBLIN

CYTADELA

- 1 Batardeau nr 107
- 2 Batardeau półbastion południowy
- 3 Brama Lubelska
- 4 Brama w kurtynie II-III
- 5 Brama w kurtynie III-IV
- 6 Budynek kwatermistrzowski
- 7 Ciągłe koszary obronne I
- 8 Ciągłe koszary obronne II
- 9 Ciągłe koszary obronne III
- 10 Dom cerkiewny
- 11 Dom komendanta
- 12 Działobitnia pód.-zach.
- 13 Działobitnia pón.-zach.
- 14 Kaplica
- 15 Kapliczka
- Kaponiera główna frontu
- 16 wodnego
- 17 Kazamaty poterny I
- 18 Kazamaty poterny II
- 19 Kazamaty rawelinu 2 - nr 22
- 20 Kazamaty rawelinu 2 - nr 23
- 21 Kazamaty rawelinu 2 - nr 24
- 22 Kurtyna II-III
- 23 Kurtyna III-IV
- 24 Kurtyna IV-V
- 25 Magazyn
- 26 Magazyn obronny
- Magazyn obronny frontu
- 27 wodnego
- 28 Mur Carnota I
- 29 Mur Carnota II
- 30 Mur przeciwskarpowy pód.-zach.

31	Mur przeciwniecki póln.-zach. Obronny magazyn frontu
32	wodnego
33	Oficerski dom mieszkalny
34	Oficyna domu komendanta
35	Plebania
36	Pozostałości rawelinu 3 Pozostałości redity w bastionie
37	IV
38	Półbastion północny
39	Prochownia I
40	Prochownia II
41	Prochownia III
42	Redita i droga kryta bastionu II

FORT II MIERZWIĄCZKA

1	Fort II Mierzwiaćzka
2	Brama
3	Mur przeciwniecki gładki Mur przeciwniecki
4	skazamatowany I Mur przeciwniecki
5	skazamatowany II
6	Pozostałości drogi krytej
7	Pozostałości fosy
8	Pozostałości kaponierzy barkowej wsch.
9	Pozostałości kaponierzy barkowej zach.
10	Pozostałości kaponierzy głównej
11	Pozostałości kaponierzy szyjowej
12	Przedstek (glacis)
13	Przedwał z przedpiersiem
14	Wał artyleryjski

FORT III DĘBLIN

1	Fort III Dęblin
2	Fragment fosy
3	Fragment wału artyleryjskiego
4	Główna kazamata osiowa
5	Kaponierzy szyjowej
6	Pozostałości łuków opróżnionych Pozostałość kaponierzy barkowej
7	pół.-zach.

REDUTA I GEN. KĄCKIEGO

	Reduta I gen.
1	Kąckiego
2	Galeria strzelecka
3	Łuki opróżnione Mur
4	przeciwnokarpowy
5	Prochownia
6	Przedstok (glacis)
7	Sucha fosa
8	Wał artyleryjski

REDUTA II GEN. ZAJĄCZKA

1	Reduta II gen. Zajęczka
2	Pozostałości fosy
3	Przedstok (glacis) Wał artyleryjski i
4	osłonowy

ZESPÓŁ DWORCOWY

1	Dworcowa 1
2	Dworcowa 3
3	Dworcowa 5
4	Dworcowa 7
5	Dworcowa 11
6	Dworcowa 13
7	Dworcowa 15
8	Dworcowa 17
9	Dworcowa 23
10	Kolejowa 16
11	Dworzec kolejowy
12	Wieża ciśnień
13	Żuraw wodny

ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY

1	Budynek komendy
2	Dom ogrodnika
3	Kordegarda

4	Oficyna I
5	Oficyna II
6	Pałac
7	Park pałacowy
8	Willa komendanta
9	Willa oficerska I
10	Willa oficerska II
11	Willa oficerska III
12	Willa oficerska IV
13	Willa oficerska V
14	Willa oficerska VI

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

1	Nr 11	AZP 70-74
2	Nr 13	AZP 70-74
3	Nr 22	AZP 71-75
4	Nr 29	AZP 71-75
5	Nr 43	AZP 71-75